

Alfred Sohn-Rethel: Økonomi og klassekamp i den tyske fascisme. Historievidenskabs skrifterække nr. I, GMT, 1975.

Denne bog indeholder en del tekster, som Alfred Sohn-Rethel skrev i årene 1937–41, da han var emigreret til England. Det mest interessante ved disse tekster er, at de fremtræder som en »insiders« beretning om forholdet mellem kapitalen og den fascistiske stat. Sohn-Rethel var nemlig tilknyttet storkapitalistiske kredse i Tyskland og medarbejder ved »Deutsche Führerbriefe«, et økonomisk-politisk tidsskrift for de førende tyske industri- og finanskrede.

Hvad angår bogens fascismeteoritiske relevans, er den af mindre betydning. Sohn-Rethels teser om interessedifferencen imellem de – på grund af verdenskrisen – ukonkurrencedygtige kapitaler og de meget konkurrencedygtige, hvilke, ifølge hans mening, til forskel fra de førstnævnte ikke var nødsagne til at søge tilflugt i den fascistiske stats autarki- og oprustningspolitik, er mildest talt tvivlsom. Det samme gælder tesen om, at det fascistiske herskab bevirkede et (historisk enestående) tilbagefald fra relativ til absolut produktion af merværdien. Det er sikkert rigtigt, at det fascistiske herskab ved hjælp af en forlængelse af arbejdstiden og fastfrysningen af lønniveauet bevirkede en forøgelse af merværdiproduktionen, men dette kan ikke hævdes at have været ensbetydende med, at der ikke længere eksisterede relativ produktion af merværdi.

Som før antydet er det derfor næppe dens teoretiske substrat, der gør denne bog interessant, men derimod dens kildeværdi.

Hans-Norbert Lahme

Wolfgang Wippermann, Faschismustheorien. Zum Stand der gegenwärtigen Diskussion, 2. oplag. Erträge der Forschung Band 17, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1975.

I de sidste år har interessen for den europæiske fascisme som politisk-historisk fænomen været tiltagende, og litteraturen til emnet er nærmest blevet uoverskuelig. Enhver, som beskæftiger sig med fascismens teoretiske aspekter vil derfor have gavn af Wippermanns lille håndbog, som kan siges at være det første forsøg på at inddele, klassificere og formidle de vigtigste fascismeteorier. På en – i betragtning af emnets kompleksitet – forbausende letforståelig og klar måde og med megen definatorisk sikkerhed gør Wippermann rede for de forskellige teorier.

Først skildres det klassiske – om man vil: »doktrinære« – kommunistiske fascismebegreb (kap. II/1), den såkaldte »agentteori«, der blev præciseret af Dimitroff i 1933 og som for de kommunistiske landes vedkommende stadig er relevant. Derefter analyserer Wippermann de »kritisk-marxistiske« teorier, d.v.s. den »kritiske skoles« fascismebegreb (kap. II/2). Et helt kapitel bruges til Wilhelm Reichs socialpsykologiske forklaringsmodel (kap. III/1), ligeledes på den kolde krigs (vesttysk-amerikanske) totalitarismeteorier (kap. IV), og på de teoretiske implikationer i Ernst Noltes værk (kap. V). Wippermann er den første, som analyserer den såkaldte »moderniseringsdoktrins« fascismeteorier (kap. VI). Denne skole af amerikanske økonomiske historikere (Lipset, Organski, Barrington-Moore) har forsøgt at definere fascismen som et politisk fænomen i den oprindelige akkumulationsproces (kap. VI). I et særkapitel undersøger Wippermann de fascismeteoritiske komponenter i den vesttyske diskussion om kontinuitetsproblematikken i den tyske historie fra Bismarck til Hitler (kap. VII). Spørgsmålet om, hvorvidt den første rigskanslers inden- og udenrigspolitik banede vejen for den sidstes, bliver for tiden ivrigt diskuteret, specielt i Helmuth Böhmes og Hans-Ulrich Wehlers værk. Begge har de konstateret en del vigtige